

IQTISODIY TAHLIL HAQIDA TUSHUNCHALAR**Kadirov Elyor Gafurovich***Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi**Jamoat Salomatligi texnikumi, bosh o'qituvchi*

Annotatsiya: Ushbu maqola sizga iqtisodiy tahlil haqida tushuncha ma'lumotlar beradi. Iqtisodiy tahlil dialektikani o'rganishning muhim vositasi hisoblanadi. Iqtisodiy tahlilning uslubiy asoslari dialektika va iqtisodiy nazariya faniga tayanadi. Ma'lumki, bilish nazariyasi shunga asoslanganki, u ham bo'lsa, obyektiv (mavjud) dunyoni bilishdir.

Kalit so'z: Moliya, biznes loyiha, daromad, strategiya, investitsiya, potent, hamkorlik.

Bilish nazariyasining mantiqiyligi dialektik tarzda quyidagi form ulada aks etadi, ya'ni: jonli mantiq ushohada, abstrakt tafakkur, mantiq aliyot. Metod juda keng ma'no va tushunchaga ega. Umumiy metod deganda real voqelikda yuz berayotgan hodisa va jarayonlarni o'rganishga yondashish usuli tushiniladi. Fanning metodi deganda esa, ushbu fanning obyektini tadqiq qilish usuli tushuniladi. Iqtisodiy tahlil metodi deganda esa, biznes-rejaning bajarilishiga va mahsulot hajm ining o'rtasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni sistemali va kompleks tarzda o'rganish, o'lchash va umumlashtirish usuli bo'lib, ular hisob, hisobot va hisobdan tashqari ma'lumotlarni maxsus usullar orqali qayta ishlanilib, munga oshirilishi tushuniladi.

Ma'lumki, tahlil qilinayotgan obyektning faoliyatiga ichki va tashqi omillar ta'sir ko'rsatadi. Shuni ta'kidlash lozimki, tahlilda omillar deganda u yoki bu iqtisodiy ko'rsatkichga ijobiy hamda salbiy ta'sir ko'rsatuvchi faol harakat qiluvchi kuchlar nazarda tutiladi. "Sabab" termini nisbatan keng ko'lamdagi kompleks omillar tizimiga nisbatan qo'llanilib, bu kompleksni tashkil etuvchilar esa omillar deb ataladi. Tahlilning muhim metodologik jihatlaridan biri uning nafaqat sabab-oqibat aloqalarini o'rganish, balki ularga miqdoriy tavsif berishi, ya'ni faoliyat natijalariga omillar ta'sirini miqdoran o'lchashni ta'minlash sanaladi. Bu analitik tadqiqotlar darajasini oshiradi. Iqtisodiy tahlilning muhim metodologik jihati, korxonaning xo'jalik faoliyatidagi iqtisodiy jarayon va hodisalarning sabab-oqibat aloqalarini kompleks, tizimli tadqiq qilish uchun zaruriy sanaluvchi ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish va undan foydalanish hisoblanadi.

Xo'jalik faoliyati va uning natijaviy ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar beqiyosdir. Ammo, ularning barchasini hisoblash maqsadga muvofiq emas. Iqtisodiy tahlil jarayonida omillarning ayrim tomonlari, xususiyatlarini inobatga olib turkumlash

va har birini alohida - alohida ta'riflash lozim. Iqtisodiy adabiyotlarda omillar qator belgilari bo'yicha tasniflanadi. Bularga quyidagilarni kiritish mumkin:

- ijobiy va salbiy omillar;
- korxona faoliyatiga bog'liq (ichki) omillar, bog'liq bo'lmagan (tashqi) omillar;
- ishlab chiqarishning intensiv va ekstensiv omillari;
- ishlab chiqarish va m uo m ala jarayonlari omillari.

Ular o'z navbatida iqtisodiy mazmuni bo'yicha miqdor va sifat omillarga bo'linadi. Xo'jalik yuritish sam aradorligini oshirish imkoniyatini aniqlashda ijobiy ta'sir etuvchi omillar harakatini kuchaytirish va ularning salbiy ta'sirini tugatish rezervlar deb ataladi. Deduktiv usul, asosan m oliyaviy-iqtisodiy tahlilda qo'llaniladi. B unda avvalo xo 'jalik faoliyatini belgilovchi um um iy ko'rsatkichlar o'rganilib, so'ngra ular bo'laklarga bo'linadi. Ko'rsatkichlarni bo'laklarga bo'lish aslini olganda tahlil demakdir. Induktiv usul ko'pincha texnik-iqtisodiy tahlilda qo'llaniladi, ya'ni avval, ayrim olingan ish uchastkalaridagi ko'rsatkichlar har tom onlam a tekshirilib, so 'n g ra ana shu aniq k o'rsatkichlardan korxonaning xo'jalik faoliyatini belgilovchi um um lashgan iqtisodiy ko'rsatkichlar darajasiga chiqiladi. Iqtisodiy tahlil usuli mazkur predmetni o'rganish jarayoniga umumiy jihatdan yondashuvdir. Shu sababli, tahlil usulini unga bo'ysinuvchi m axsus usullari bilan aralashtirib bo'lm aydi. Zero, aniq shart - sharoit natijasida u yoki bu usullarning o'zgarishi ehtim oldan xoli emas.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shoalimov A.X., Ilxamov Sh.I., Tojiboyeva Sh. A. Iqtisodiy tahlil va audit. Darslik. -T.:Sano-standart, 2017.
2. Shoalimov A.X., va boshqalar. Iqtisodiy tahlil. O 'quv qo'llanma. -T.:Lesson-press, 2016.
3. Шеремет А.Д., Хорин А.В. Теория экономического анализа. Учебник. -М .: Инфра-М, 2019.